

Masshysterin på Pitcairn märkligt exempel på psykogen smitta

Pitcairn Island på 1800-talet: en liten söderhavso som allmänt ansågs vara en paradisk plats, bebodd av de friska, lyckliga och gudfruktiga ättlingarna till myteristerna från det berömda myteriet på Bounty och deras polynesiska kvinnor. I Sverige proklamerade Viktor Rydberg i ett tal Pitcairn som mönsterkolonin som hela världen borde ta efter, myteristättlingarna levde »ett lyckligt lif, lyckligt därför att de lefva under de moraliska lagarnas välde».

Vad få visste var att ön under åren 1880–1886 härjades av en mystisk »tillfällig galenskap». Den enda bevarade skildringen av denna märkliga epidemi är skriven av Rosalind Young, själv Pitcairnbo och ögonvittne. Hon berättar att bara de unga drabbades, totalt tio–elva stycken. Var och en hade sin egen sjukdomsbild, men i de flesta fall ingick ångest, hallucinationer och förlorad talförmåga. Alla tillfrisknade spontant, men i ett fall tog det nästan två år. Någon tillfredsställande förklaring till sjukdomens uppkomst framkom aldrig, skriver Rosalind.

Ett sätt för de unga att protestera?

Så här i efterhand står det klart att det rörde sig om någon form av masshysteri. De aktuella åren präglades av isolering och konflikter – bl a i samband med att några skeppsbrutna sjö-

män ville stanna kvar på ön – samtidigt som myteristättlingarna var mycket måna om kolonins goda rykte. Den »tillfälliga galenskapen» var ett sätt för de unga att reagera och protestera. Här finns likheter med den »predikosjuka» som härjade i Sverige på 1840-talet, och till viss del med senare epidemier, som t ex Bua-sjukan 1982–1983.

Medicinhistoriskt är den märkliga epidemin på Pitcairn särskilt intressant eftersom den ger exempel på en viktig men ofta förbisedd företeelse – psykogen smitta – som vi än idag har stora svårigheter att hantera, trots alla medicinska framsteg. För just denna måste vara en av medicinhistoriens viktigaste uppgifter: att påminna om att naturvetenskap och högteknologi inte alltid räcker till!

Anders Källgård
leg läkare
Göteborg

Referenser

- Berg K. Bua-sjukan – masshysteri? Läkartidningen 1983; 80: 4531-2.
Haraldson S, Källgård A. Ófolk, snöfolk och nomader. Stockholm: Carlssons, 1997.
Källgård A. Myteristernas ättlingar. Arboga: Textab, 1986.
Stolt CM. Den beprövade erfarenheten. Borås: Norma, 1994: 184-91.
Young R. Mutiny of the Bounty and story of Pitcairn Island 1790–1894. Oakland: Pacific Press, 1894: 216-8.

Pitcairn Island, en mycket speciell ö och en av världens mest isolerade boplatser.

MEDICIN
HISTORISK
paus

Medicinhistoriska
ögonblicksbilder,
i form av en kort text
till en bra bild,
välkomnas!

»Medicinhistorisk paus»
Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm